

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم اجتماعی

پایان نامه دکتری رشته‌ی جامعه‌شناسی

**سنجش اعتماد اجتماعی و بررسی عوامل مؤثر بر آن در مراکز شهرستانهای استان
چهارمحال و بختیاری**

استادان راهنما:

دکتر محمود کتابی

دکتر مهدی ادیبی سده

استاد مشاور:

دکتر وحید قاسمی

پژوهشگر:

ستار صادقی ده چشمه

دی ماه ۱۳۸۸

دانشگاه اصفهان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه علوم اجتماعی

پایان نامه دکتری رشته ی جامعه شناسی
آقای ستار صادقی ده چشمه تحت عنوان

سنجش اعتماد اجتماعی و بررسی عوامل مؤثر بر آن در مراکز شهرستان های
استان چهار محال و بختیاری

در تاریخ ۱۳۸۸/۱۱/۲۸ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه بسیار خوب به تصویب نهایی رسید.

اعضا	۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر محمود کلباسی با مرتبه ی علمی استاد
اعضا	دکتر مهدی ادیبی سده با مرتبه ی علمی استادیار
اعضا	۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر وحید فاضلی با مرتبه ی علمی استادیار
اعضا	۳- استاذان داور داخل گروه دکتر رسول ربانی با مرتبه ی علمی دانشیار
اعضا	دکتر بهجت یزدخواستی با مرتبه ی علمی استادیار
اعضا	۴- استاذان داور خارج از گروه دکتر سعید معدفر با مرتبه ی علمی دانشیار
اعضا	دکتر غلامرضا غفاری با مرتبه ی علمی دانشیار
اعضای مدیر گروه	

سپاسگزاری:

حمد و سپاس خدایی را سزااست که تیر حتمی قضایش را هیچ سپری نمی‌شکند و لطف و محبت و هدایتش را هیچ مانعی باز نمی‌دارد و هیچ آفریده‌ای به پای شباهت مخلوقات او نمی‌رسد... جهل و نادانی من و عصیان و گستاخی من، تو را باز نداشت از اینکه راهنمایی‌ام کنی به سوی صراط قربت و موفقم گردانی به آنچه رضا و خشنودی توست. پسرگاه که تو را خواندم، پاسخم گفتم؛ هرچه از تو خواستم، عنایتم فرمودی؛ هرگاه اطاعتت کردم، قدردانی و تشکر کردی؛ و هر زمان که شکر تو را بر جا آوردم، بر نعمتهایم افزودی؛ و اینها همه چیست؟ جز نعمت تمام و کمال و احسان بی‌پایان تو؟! ... من کدام یک از نعمت‌های تو را می‌توانم بشمارم یا حتی به یاد آورم و به خاطر بسپارم؟ ... خدایا! الطاف خفیهات و مهربانی‌های پنهانی‌ات بیشتر و بیشتر از نعمتهای آشکار توست.... خدایا! من را آزمونناک خویش قرار ده آن‌سان که انگار می‌بینمت. من را آنگونه هیامند کن که گویی حضور عزیزت را احساس می‌کنم. خدایا! من را با تقوای خودت سعادتمند گردانو با مرکب نافرمانی‌ات به وادی شقاوت و بدبختی‌ام مکشان. در قضایت خیرم را بخواهو قدرت برکاتت را بر من فروریز تا آنجا که تأخیر را در تعجیل‌های تو و تعجیل را در تأخیرهای تو نپسندم. آنچه را که پیش می‌اندازی دلم هوای تاخیرش را نکند و آنچه را که بازپس می‌نهی من را به شکوه و گلایه نکشاند. (دکتر علی شریعتی)

خداوندا!

به ما سلامتی ذهن و جسم و جامعه، توفیق درست اندیشیدن، خوب تصمیم گرفتن، روش درست انتخاب کردن، آگاهی، پاک زیستن و پاک مردن، درست حرکت کردن و محبت و خدمت به هم‌نوعان و محرومین را عطا فرما و بهره‌مندی هر چه بیشتر از علم و معرفتت را بر ما عطا کن!

خداوندا!

به معلمین و اساتیدم و همه آنانی که در راه آگاهی بخشی در تلاشند سلامتی و توفیق روز افزون عطا فرما!
در پایان باید اشاره نمایم در انجام این رساله مدیون راهنماییها و ارشادات کمکهای اشخاص و سازمانهای بسیاری همچون: دانشگاه اصفهان، استانداری استان چهارمحال و بختیاری (اداره کل امور اجتماعی)، سازمان ملی جوانان کشور و استان و برخی سازمانهای دیگر هستم که از همه سپاسگزارم.
این رساله اگر نکات قابل دفاعی دارد مدیون راهنماییهای اساتید بزرگوام آقایان: دکتر محمود کتابی و دکتر مهدی ادیبی سده و استاد مشاور آقای دکتر وحید قاسمی بوده است، که همین جا از این اساتید محترم که بی دریغ دانش خود را در اختیارم قرار دادند تقدیر و تشکر می‌گردد. همچنین از زحمات مدیر محترم گروه جناب آقای دکتر علی ربانی و استاد بزرگوام آقای دکتر رسول ربانی و اساتید گروه علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان و دکتر غلامرضا غفاری (دانشگاه تهران) و دیگر اساتیدی که به هر نحو راهنمایی نمودند، تشکر مینمایم و برایشان توفیق روز افزون از درگاه ایزد منان خواهانم.

همتم بدرقه راه کن ای طایر قدس

که دراز است ره مقصد و من نوسفرم

چکیده:

اعتماد اجتماعی، به عنوان مهم‌ترین سازه سرمایه اجتماعی و از مهم‌ترین مفاهیم مطرح در حوزه علوم اجتماعی معاصر است. چرخش ساختار اجتماعی و تغییرات همه جانبه در عرصه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه مدرن، و مخاطرات ناشی از این تغییرات توجه به این مفهوم را جدی ساخته است ولی این بدان معنی نیست که اندیشمندان کلاسیک بدان توجهی نداشته‌اند.

با اهمیت یافتن اعتماد اجتماعی در جامعه معاصر، به تدریج این مفهوم در نزد سیاستگذاران، برنامه ریزان و دولتمردان از جایگاه خاصی برخوردار شد تا جایی که سنجش سرمایه اجتماعی و به تبع آن اعتماد اجتماعی در قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی، کشور، نیز مورد توجه قرار گرفت. بر این اساس این پژوهش با هدف اطلاع از میزان اعتماد و شناخت از مهمترین عوامل موثر و مرتبط با آن در استان چهارمحال و بختیاری و پاسخ به این سوال اساسی انجام گرفته است که: میزان اعتماد اجتماعی در مراکز شهرستانهای استان چه حد است؟ و مهمترین عوامل موثر و مرتبط با آن کدامند؟ در این تحقیق با توجه به مهمترین دیدگاههای نظریه پردازان کلاسیک و معاصر (دورکیم، وبر، تونیس، پاتنام، بوردیو، فوکویاما، گیدنز، اریکسون، افه و دیگران) و همچنین تحقیقات داخلی و خارجی انواع اعتماد بین شخصی، بنیادی، عمومی، سازمانی، اعتماد سیاسی و اعتماد به مشاغل و مناصب به عنوان زیرشاخه های اعتماد اجتماعی انتخاب شدند. شیوه تحقیق پیمایشی و با نمونه ای به حجم ۶۱۲ نفر در ۶ شهر مرکز استان انجام گرفت. حجم نمونه پس از آزمون مقدماتی و محاسبه α ، β ، بوسیله فرمول کوکران انتخاب و به شیوه سهمیه ای متناسب نمونه گیری انجام و داده ها جمع آوری گردید. بدین ترتیب اعتماد اجتماعی مورد سنجش و ارتباط آن با متغیرهای احساس امنیت، دینداری، عملکرد دولت، قانونگرایی، پنداشت از میزان دینداری مردم، احساس عدالت و ارزشهای اخلاقی مورد بررسی قرار گرفت. برآیند کلی تحقیق نشان می دهد که بجز اعتماد بنیادی و بین شخص، میزان اعتماد در بقیه انواع فوق در حد متوسط و پایین تر از حد متوسط بوده است و متغیرهای ارزشهای اخلاقی، عملکرد دولت و قانونگرایی دارای بیشترین همبستگی با اعتماد اجتماعی بوده است. متغیرهای دینداری، احساس امنیت و پنداشت از میزان دینداری مردم در جامعه نیز با اعتماد اجتماعی دارای ضریب همبستگی معنی داری بوده‌اند.

واژگان کلیدی:

سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، اعتماد بین بنیادی، اعتماد بین شخصی، اعتماد سیاسی، اعتماد سازمانی، اعتماد به مشاغل و مناصب.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات

- ۱-۱ تبیین مسأله و پرسش های تحقیق ۱
- ۲-۱ اهداف پژوهش ۲
- ۳-۱ فرضیات ۳
- ۴-۱ پیشینه ی تحقیق ۳
- ۵-۱ روش تحقیق ۶
- ۶-۱ بررسی و نقد منابع و تحقیقات جدید ۷
- ۶-۱-۱ اسناد و مکاتبات ۸
- ۶-۱-۲ منابع تاریخی و جغرافیایی ۱۱
- ۶-۱-۳ سفرنامه ها و خاطرات ۱۶
- ۶-۱-۴ تحقیقات و پژوهش های جدید ۱۸

فصل دوم: پیدایش قنات

- ۱-۲ اوضاع طبیعی و ژئو مورفولوژیک فلات مرکزی ۲۵
- ۱-۱-۲ اوضاع اقلیمی یزد ۲۷
- ۱-۱-۲-۱ منابع آب یزد ۲۹
- ۲-۲ بررسی خاستگاه قنات در ایران ۳۰
- ۲-۲-۱ نقطه نظرات مورخان و محققان ۳۰
- ۲-۲-۲ اسناد مکتوب ۳۳
- ۲-۲-۳ کاوش های باستان شناسی ۳۵
- ۲-۲-۴ بحث و بررسی ۳۷
- حاصل سخن ۴۱

فصل سوم: قنات و حکومت

۱-۳ پیشینه قنات در یزد ۴۳

عنوان صفحه

۲-۳ نقش حکومت های محلی در نظام آبی یزد ۴۷

۱-۲-۳ دروان آل کاکویه (قبل از دوره ایلخانان) ۴۷

۳-۳ نقش حکومت های محلی یزد در نظام آبی از دوره ی ایلخانان تا دوران معاصر (پهلوی اول) ۵۰

۱-۳-۳ دوره ی ایلخانان ۵۱

۱-۱-۳-۳ اوضاع اجتماعی یزد در عصر ایلخانان ۵۴

۲-۱-۳-۳ سید رکن الدین شخصیت بارز عصر ایلخانی ۵۶

۲-۳-۳ دوران فترت و تیموریان ۶۴

۱-۲-۳-۳ دوره ی فترت ۶۴

۲-۲-۳-۳ دوره ی تیموریان ۷۰

۳-۳-۳ دوره ی صفویه ۷۵

۴-۳-۳ دوره ی افشاریه و زندیه تا نیمه دوم قاجار ۸۲

۵-۳-۳ نیمه ی دوم دوره ی قاجار و مشروطه ۱۰۲

۶-۳-۳ دوره ی پهلوی اول ۱۲۳

حاصل سخن ۱۳۶

فصل چهارم: نظام آبیاری مبتنی برقنات

۱-۴ شیوه های آبیاری ۱۴۰

۲-۴ پیشینه ی تقسیم و توزیع آب در ایران ۱۴۳

۱-۲-۴ تقسیم آب در فلات مرکزی (یزد) ۱۴۸

۳-۴ نظام های زراعی در حوزه ی معیشت قناتی ۱۵۱

۱-۳-۴ نظام زراعی بنه ۱۵۳

۱-۱-۳-۴ بنه ی ارباب رعیتی ۱۵۴

۲-۱-۳-۴ بنه ی گاو بندی ۱۵۶

۱۵۷.....	۲-۳-۴ نظام زراعی خرده مالکی
۱۵۷.....	۱-۲-۳-۴ نظام میرابی
۱۵۹.....	۲-۲-۳-۴ نظام طاق بندی
۱۶۱.....	۴-۴ مدار آبیاری
۱۶۲.....	۵-۴ سنجش زمان
۱۶۴.....	۶-۴ سنجش میزان آب دهی قنات
۱۶۵.....	۷-۴ هزینه های قنات
۱۶۶.....	۱-۷-۴ هزینه های سرمایه ای
۱۶۸.....	۲-۷-۴ هزینه های جاری
۱۶۹.....	۸-۴ حریم قنات
۱۷۰.....	۹-۴ مالکیت خصوصی در حوزه ی معیشت قناتی
۱۷۸.....	۱۰-۴ تولیدات معیشت قناتی
۱۸۱.....	۱-۱۰-۴ تولیدات یزد
۱۸۶.....	۱۱-۴ مقایسه ی نظام های آبیاری سنتی در فلات مرکزی (یزد)
۱۹۱.....	حاصل سخن

فصل پنجم قنات، وقف و جامعه

۱۹۳.....	۱-۵ تعریف وقف
۱۹۴.....	۲-۵ وقف در ایران
۱۹۷.....	۳-۵ بررسی برخی وقف نامه ها
۱۹۷.....	۱-۳-۵ وقف نامه ی ربع رشیدی
۱۹۹.....	۲-۳-۵ وقف نامه ی سید رکن الدین
۲۰۵.....	۳-۳-۵ وقف نامه ی امیر چقماق و ستی فاطمه
۲۰۵.....	۴-۳-۵ وقف نامه ی خانش بیگم
۲۰۶.....	۵-۳-۵ وقف نامه ی محمد تقی خان بافقی
۲۰۸.....	۴-۵ تأثیر وقف در نگه داری و بهره برداری قنات
۲۰۹.....	۵-۵ عوامل تأثیر گذار در حفظ و نگه داری موقوفه

۲۱۰.....	۱-۵-۵ آینده نگری
۲۱۲.....	۲-۵-۵ تنظیم وقف نامه
۲۱۴.....	۳-۵-۵ اعتقادات دینی
۲۱۶.....	۴-۵-۵ مصونیت.....
۲۱۷.....	۵-۵-۵-۵ مصارف وقف
۲۱۸.....	۱-۵-۵-۵ مصارف مذهبی
۲۲۰.....	۲-۵-۵-۵ مصارف فرهنگی
۲۲۷.....	۳-۵-۵-۵ مصارف عمومی(عام المنفعه)
۲۲۹.....	۶-۵ نقش وقف در احداث قنات
۲۳۰.....	۷-۵ تأثیر قنات در روابط اجتماعی
۲۳۱.....	۱-۷-۵ تمدن و فرهنگ قناتی
۲۳۲.....	۲-۷-۵ قنات در فرهنگ عامه
۲۳۳.....	۳-۷-۵ ازدواج با قنات
۲۳۶.....	۴-۷-۵ سازمان اجتماعی مقنی گری و نظام تقسیم کار
۲۳۹.....	۵-۷-۵ وضعیت اجتماعی و فرهنگی مقنیان
۲۴۰.....	۱-۵-۷-۵ فرهنگ مادی مقنی گری
۲۴۲.....	۲-۵-۷-۵ سرنوشت مقنیان؛ گذار از سنت به مدرنیته
۲۴۳.....	۶-۷-۵ عدالت اجتماعی و سازمان تقسیم آب قنات
۲۴۶.....	حاصل سخن
۲۴۸.....	نتایج و پیشنهادات
۲۵۳.....	نقشه ها و نمایه ی اسناد
۳۱۷.....	تصاویر
۳۲۴.....	واژه نامه
۳۲۹.....	منابع و مأخذ.....
۲۳۲.....	پیوستها و ضمائم.....

آب یکی از اصلی ترین پایه های حیات تاریخی جامعه ی ایرانی را تشکیل می دهد. فلات مرکزی ایران تا دوره نئولیتیک (نوسنگی) از شرایط اقلیمی متفاوتی برخوردار بوده و جریان های سطحی آب فراوان تر از وضع موجود بوده است، اما تغییرات اقلیمی باعث خشکی منطقه شده و ساکنان فلات مرکزی که سابقاً متکی به جریان آب های سطحی بوده اند، اندک اندک به منابع آب های زیرزمینی رو آوردند که به طور عمده از طریق تکنیک قنات استحصال می شده است. در این راستا قنات به صورت اساسی ترین شیوه ی تولید در آمده و به زیر بنای ساختارهای اقتصادی منطقه تبدیل گردیده است. مجموعه فن آوری احداث کاریز یا قنات، علم بهره برداری از آن، دانش مدیریت و تقسیم و توزیع آب و همچنین زراعت در مناطق کویری و کم آب یا به عبارت بهتر شیوه ی معیشت قناتی، مولد تمدنی به نام «تمدن قناتی» شده است. تمدنی که از یک سو موجب ایجاد سکونت گاه ها و شهرها در مناطق خشک و نیمه بیابانی گردید و از سوی دیگر زاینده ی فرهنگی بوده که در طول تاریخ در فلات مرکزی نقش مهمی را ایفا نموده است.

در این میان یزد یکی از بارزترین مثال حیات آفرینی هوشمندانه در غیاب رودخانه ها و آب های سطحی است. در این حوزه، قنات نقش اساسی در حیات جامعه ایفا نموده است، زیرا ادامه ی زندگی و حیات مردمان وابسته به منابع آب های زیرزمینی بوده است. در سیستم تولید مبتنی بر قنات، حصول آب به میزان چشمگیر نبوده و در نتیجه منجر به کشاورزی در سطح گسترده نشده است؛ از این رو دغدغه های اصلی جامعه را دسترسی به منابع آب جهت زیست و تداوم حیات اجتماعی تشکیل می داد و حفظ و پاسداری از منابع آب و توجه به توسعه ی آن از الزامات بشمار می آمد. بدیهی است در چنین فضایی، شیوه ی معیشت قناتی بر ابعاد مختلف زندگی جامعه به لحاظ سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تأثیر گذار بوده است.

در ابعاد سیاسی ارتباط دو سویه ای بین شیوه ی تولید مبتنی بر قنات و کارکرد و تداوم حکومت های محلی ایجاد نموده که نشان از تأثیر اقلیم منطقه بر نظام های سیاسی حاکم بر آن دارد. در ابعاد اقتصادی بر شکل و نوع مالکیت، شکل گیری برخی مشاغل و معاملات مربوط به آب و زمین، تأثیر مستقیم داشته و در زمینه های اجتماعی و فرهنگی نیز ضوابط، آیین ها و کنش های اخلاقی، معنوی و فرهنگی ویژه ای را ایجاد نموده که تبیین کننده روابط اجتماعی مردمان این سرزمین بوده است.

با توجه به این که در دوره ی تهاجمات مغولان، لطمات قابل توجهی به سیستم آبیاری و اراضی زراعی وارد گردید و سپس در دوره ی ایلخانان با مساعی خواجه رشید الدین فضل الله همدانی و غازان خان سعی و تلاش زیادی جهت جبران این خسارات به عمل آمد، محدوده ی زمانی پژوهش از دوره ی ایلخانان در نظر گرفته شده است. همچنین با توجه به این که سامانه ی قنات به حیات فعال خود تا دوران معاصر ادامه داده است و در پایان دوره ی پهلوی اول بهره برداری از چاه با پمپ به تدریج جایگزین قنات شده است؛ از این رو محدوده ی زمانی از دوره ی ایلخانان تا پهلوی اول در

نظر گرفته شده است. محدوده ی مکانی پژوهش نیز یزد انتخاب گردیده است، زیرا این حوزه به دلیل کمترین برخورداری از منابع آب های سطحی، تنها به استحصال آب های زیرزمینی به شیوه ی چاه و قنات متکی بوده است. با توجه به محدوده ی زمانی و مکانی مذکور و با عنایت به اهداف پژوهش، این فعالیت تحقیقاتی در شش فصل تقسیم بندی گردیده است:

فصل اول با عنوان کلیات، به تبیین مسأله، پیشینه ی تحقیق و یا ادبیات پژوهش پرداخته و پس از ذکر اهداف، پرسش ها و فرضیات، منابع مورد نقد و بررسی قرار می گیرند.

فصل دوم با عنوان پیدایش قنات ازدو بخش تشکیل گردیده است:

بخش اول پس از نگاهی به اوضاع طبیعی و ژئو مورفولوژیک فلات مرکزی ایران _حوزه ی قنات خیز_ به بررسی خاستگاه قنات در ایران می پردازد، زیرا فن آوری قنات که به عنوان یک ابتکار و خلاقیت ایرانی در جهان مطرح گردیده است ، از ۱۳۲۸ ش/ ۱۹۵۰م توسط هانری گوبلو محقق فرانسوی، فرضیه «اورارتو اولین خاستگاه قنات در جهان» اعلام گردید و تا سال های اخیر مورد استناد پژوهشگران قرار گرفته است، اما چون نتایج تحقیقات اخیر در اورارتو وجود قنات را در این حوزه زیر سؤال برده است، این بخش به فرضیه ی گوبلو و بررسی تحقیقات و نظریات جدید پرداخته است. دربخش دوم مدیریت آب و قنات در ایران باستان مورد بحث قرار گرفته است و چگونگی توسعه ی قنات در ایران باستان و رویکرد دولت های وقت نسبت به آن بررسی می گردد.

در فصل سوم با نگاهی گذرا به سوابق تاریخی قنات در یزد، تعامل و رویکرد حکومت های محلی با حوزه ی معیشت قناتی یزد از دوره ی اتابکان (حاکمیت ایلخانان در ایران) تا پایان دوران پهلوی اول، بحث و بررسی گردیده است. درفصل چهارم ارزش آب در ایران وبالطبع اهمیت تقسیم آب در ایران مورد بحث قرار می گیرد. سپس گونه های نظام های زراعی در حوزه معیشت قناتی بررسی می گردد و به عواملی مانند مدار آبیاری، سنجش زمان و سنجش میزان آب دهی قنات پرداخته می شود. سپس هزینه های قنات و چگونگی تأمین آن مورد بحث قرار می گیرد و پس از بحث در مورد مالکیت خصوصی در این حوزه، تولیدات کشاورزی و اهمیت برخی از تولیدات یزد مطالبی عنوان می گردد.

فصل پنجم با عنوان قنات و جامعه، نخست با استناد به وقف نامه های موجود از دوران ایلخانان تا پهلوی اول به موضوعاتی، چون تأثیر وقف در توسعه و پایداری قنات پرداخته و جایگاه وقف را درحفظ و تداوم حیات قنات در طی دوران ایلخانان تا پهلوی اول، روشن می نماید. سپس به تأثیر متقابل قنات و جامعه می پردازد. در این مبحث به همگرایی های اجتماعی که ریشه در عادات تولیدی و اقتصادی دارد پرداخته می شود و یا به عبارت دیگر تأثیرات فن آوری قنات در روابط اجتماعی مورد بحث قرار می گیرد.

این پژوهش با استناد به منابع و متون و همچنین اسناد که عمدتاً به صورت نیمه رسمی و غیر رسمی قابل استفاده بوده است، انجام گردیده است. مهم ترین اسنادی که از دوره ی ایلخانان تا دوران قاجار مورد استفاده قرار گرفته است، وقف نامه های موجود در دوره های مختلف از دوره ی ایلخانان تا پایان دوران قاجاری است. شواهد موجود اعم ازوقف نامه ها، اسناد موجود در سازمان اوقاف و سازمان اسناد ملی تهران و یزد، کمک مؤثر و سازنده ای درتبیین روابط سیاسی و

اجتماعی در آن عصر ایفا نموده است، اما مشکلاتی که فراروی این پژوهش قرار داشت، میزان و نحوه ی دسترسی به این شواهد بود. برخی از اسناد به دلیل وجود مشکلات اداری قابل دسترس نبود. برخی از اسناد در آرشیو وجود داشت، اما امکان دسترسی به آن به دلیل تغییر و تحولات اداری در طبقه بندی آرشیو ها، میسر نمی شد. یکی از سازمان ها در تهران از هر گونه همکاری با نگارنده سرباز زد؛ در حالی که سازمان اوقاف و امور خیریه و سازمان اسناد ملی یزد، در زمینه دسترسی در قرار دادن اسناد و اطلاعات مربوط به آنها، نهایت همکاری را مبذول داشته و از هیچ گونه تلاشی فرو گذاری ننمودند. در سازمان اسناد ملی یزد، به دلیل کمبود نیروهای کارشناس و مشکلات بودجه در این سازمان، اسناد به نحو مطلوبی طبقه بندی نگردیده بود؛ بنابراین یافتن اسناد لازم و مورد نیاز به زمان قابل توجهی احتیاج داشت. به نظر می رسد؛ چنانچه سازمان اسناد ملی شهرستان ها به لحاظ تخصیص بودجه مورد توجه بیشتری قرار گیرند، می توانند روش های سازنده و مفید تری هم در شیوه و چگونگی آرشیو کردن اسناد و هم نحوه ی در اختیار قرار دادن آنها داشته باشند.

درخاتمه، از راهنمایی ها و رهنمودهای مدیریت محترم گروه تاریخ دانشگاه اصفهان، اساتید بزرگوار و بویژه اساتید محترم راهنما و مشاور: جناب آقای دکتر میر جعفری، جناب آقای دکتر اللهیاری و جناب آقای دکتر عبدالکریم بهنیا که همواره توصیه ها و هدایت مؤثر شان در بهبود و غنای رساله نقش مهمی را ایفا نموده است، سپاسگزاری می نماید. همچنین از مدیریت و کارشناسان محترم شرکت آب منطقه ای یزد، مسؤول موزه ی آب یزد، کارشناسان سازمان اسناد ملی ایران، سازمان اسناد ملی یزد، به ویژه آقای محمدی، سرپرست محترم و خانم انوریه، کارشناس سازمان، معاونت محترم اداره ی اوقاف یزد، آقای عرفان فروکارشناسان، آقای زارع و خانم عظیم زاده و کارشناسان شعبه ی مهریز و میبد که در دسترسی به اسناد و شواهد یاری نمودند، قدردانی می گردد. از همکاری و مساعدت خانم عظیم زاده در امر بازخوانی برخی اسناد و از خانواده های: امامیان و مکیان نیز به سبب در اختیار قرار دادن برخی اطلاعات در مورد اسناد خصوصی و استفاده از آن ها سپاسگزاری می نماید.

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- طرح مسأله

اولین فعالیت در هر پژوهشی، انتخاب مسأله است و عموماً پژوهشهای اجتماعی با مسأله آغاز می‌شود، احساس و انتخاب دقیق مسأله پژوهشی، پژوهش را هدفدار و دقیق می‌سازد و به عنوان اصلی‌ترین و مهمترین مرحله پژوهش مطرح است. به تعبیر دواس، اگر موضوع و مسأله تحقیق به روشنی تعریف و تعیین نشود، داده‌ها و لوآنکه جالب باشند، بی‌ثمر است. (دواس؛ ۱۳۷۶: ۳۶). فرسایش اعتماد در جامعه جدید، با وجود رخداد مسایل بیشمار، به دلیل مسایل دیگری که بر آن مترتب می‌شود، به عنوان یکی از مسایل اساسی جامعه جدید مطرح است. با این همه، اعتماد داشتن یا نداشتن در بین افراد یکی از دغدغه‌های همیشگی بشر بوده است هر چند ممکن است در دورنمایی سطح و نوع آن متفاوت باشد که آنهم بیشتر به ساختار اجتماعی (مثلاً: اعتماد در جامعه سنتی) برمیگردد. در گفتگوهای مطرح در جمهور افلاطون چنین آمده: گفتم چه تعریفی برای دوست قائلی؟ آیا دوست انسان کسی است که به گمان وی قابل اعتماد باشد یا کسی است که در واقع امین باشد خواه به ظاهر این چنین بنماید یا ننماید؟ و بر این قیاس در تعریف دشمنان؟ ... در آخر نظر می‌دهد که دوست آنست که نه تنها به گمان دیگران قابل اعتماد بوده بلکه در حقیقت نیز چنین باشد و قس علیهذا... (افلاطون، ۱۳۷۴: ۴۵ - ۴۴)

چنین به نظر می‌رسد که: برای اکثر افراد که در جامعه زندگی می‌کنند، شاید داشتن یک زندگی ساده و بی‌دردسر در جامعه برایشان بسیار مهم باشد و از آنجا که این زندگی عموماً مبتنی بر تغافل است، در اوضاع و احوال اجتماعی چندان دقیق نمی‌شوند. انسانهای بیشماری به این کره خاکی پا نهادند و بر این اساس زیستند و رفتند و تنها عده معدودی در این ساز و کار تفکر و تعمق کردند و بر اثر آن دامنه این تفکر روز به روز گسترده‌تر و وسیع‌تر شد، چرا که زندگی جمعی تحولات بسیاری را در خود دیده است و بسیار پیچیده و متنوع شده است. با پیدایش جامعه‌شناسی تفکر و تعمق در اوضاع و احوال جامعه، چارچوب علمی‌تری یافت. تنوع، تغییرات فراوان در اوضاع و احوال اجتماعی و پیچیدگی روز افزون با وجود سلائق، ارزشها، هنجارها، گروهها، دسته‌ها و ملل و فرهنگهای متفاوت و لزوم تعامل انسانها با همدیگر، دامنه این تفکر و تعمق را گسترده‌تر ساخت، چرا که با وجود رخداد تحولات عجیب و غریب و متنوع و پیچیدگیهای روزافزون زندگی اجتماعی، یافتن پاسخ جدید را برای این سوال همیشه مطرح برای اندیشمندان اجتماعی که چگونه زندگی جمعی تداوم می‌یابد، جدی‌تر ساخته است. در دوران جدید به تبع تغییرات گسترده و همه‌جانبه‌ای که در نتیجه صنعتی شدن، شهرگرایی، رشد علم، رشد جمعیت و..... که در نتیجه تغییرات در مبانی معرفتی و تجدید نظر در بنیادهای اندیشه و تفکر بشر، تحولات اجتماعی و تحولات جمعیتی حاصل شد، (معیدفر، ۱۳۷۹: ۱) پاسخ این مسأله علیرغم مشکلات، نه تنها تغییر کرد، بلکه نوع و نحوه پاسخ نیز تغییر کرده است. ضمن تفکر و تدبر و بررسی بیشتر، به سبب تنوع ساختارهای اجتماعی و تعدد عوامل اجتماعی، پاسخهای متنوع‌تری نیز عرضه شده است. چرخش اندیشه اجتماعی در دوران معاصر از مفاهیم سخت به مفاهیم نرم همانند سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی در همین راستاست. توسعه همه‌جانبه و اجتماع محور، بهبود تداوم زندگی جمعی و سلامت اجتماعی، از جمله مهمترین پدیده‌های اجتماعی مرتبط با اعتماد اجتماعی است؛ لذا اعتماد از یک طرف مبنای شکل‌گیری کنش و تعامل اجتماعی و عاملی جهت پیوند افراد و گروهها و شبکه‌های اجتماعی است و از طرف دیگر زمینه‌های کنش اجتماعی را تسهیل می‌سازد و با مقوله‌های مهمی چون: مشارکت، نظم اجتماعی، رضایت، همکاری و توسعه در رابطه است و در تقویت، ارتقاء و مشروعیت نهادهای اجتماعی مؤثر است. حتی به خاطر اهمیت یافتن جایگاه این مفهوم در علوم اجتماعی از آن به عنوان یک نظریه یاد کرده‌اند (زتومکا، ۱۹۹۹). اعتماد اجتماعی، پیش شرط مشارکت جمعی و به عنوان یکی از شاخصهای مهم سرمایه اجتماعی، تسهیل‌گر کنش اجتماعی و کاهش دهنده هزینه‌های تعاملات اجتماعی و اقتصادی است و جامعه‌ای که از اعتماد و اطمینان بالایی برخوردار است، می‌تواند از طریق تضمین عملکرد و اجرای قراردادها، هزینه‌های مربوط به سیستم قانونی را کاهش دهد (اموری، ۲۰۰۶، ۲). اعتماد، انتظار وقوع یک رویداد است. به

طوری‌که این انتظار منجر به رفتاری می‌گردد که در صورت برآورده شدن انتظارات فرد، پیامدهای انگیزشی درونی ایجاد می‌کند. در غیر این صورت پیامدهای انگیزشی منفی در پی دارد. بعلاوه اگر جامعه روز به روز پیچیده تر نمی‌شد یا به تعبیر روسو، بر وضع طبیعی خود می‌ماند (جونز، ۱۳۵۸: ۳۵۴) این همه دغدغه برای اعتماد اجتماعی وجود نمی‌داشت. با پیچیده تر شدن جامعه، افزایش تراکم و تقسیم کار، تکثر و تعدد جوامع، دیدگاهها و اجتماعات و روابط، اعتماد، از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. با این وجود، کاهش میزان این پدیده مهم اجتماعی، به عنوان یک مسأله اجتماعی مطرح است که بایستی برای رفع آن اقدام نمود. انتشار یافته‌های پیمایش ملی ارزشها و نگرشها که در سال ۱۳۸۰ و تحت سرپرستی دفتر طرحهای ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در ۲۸ استان کشور صورت گرفت، از سطح به ظاهر نازل «سرمایه اجتماعی» و اعتماد اجتماعی حکایت می‌کند (ارزشها و نگرشهای ایرانیان، ۱۳۸۰) علیرغم افزایش این دغدغه‌ها، همچنان اطلاعات کامل و موثقی از وضعیت و میزان اعتماد اجتماعی و ارتباط آن با زمینه‌های اجتماعی در استان چهارمحال و بختیاری در دست نیست که بایستی برای رفع این مشکل اقدامات شناختی و علمی دقیقی به عمل آید. زیرا اعتماد شالوده زندگی اجتماعی است. در محیطی که اعتماد وجود دارد، تعرضها، ستیزه‌ها و غرضها کاهش می‌یابد و میزان بردباری، تحمل و روابط انسانها نسبت به هم افزایش می‌یابد. در حالیکه بی‌اعتمادی منشأ بسیاری از گرفتاریها، مشکلات، نابسامانیها، ناامنیها، بی‌ثباتیها، نارضایتیها و رواج دروغ و ریا و نادرستی و بطور کلی آسیبهای اجتماعی خواهد بود. به تعبیر هنسلین^۱ (هنسلین، ۱۹۷۶) اگر اعتماد وجود نمی‌داشت جهان به گونه‌ای دیگر بود، براساس همین مسئله و ضرورت بود که سرمایه‌ی اجتماعی و آگاهی از میزان اعتماد اجتماعی در قانون برنامه چهارم توسعه کشور مورد توجه قرار گرفت (ر.ک، منصور، ۱۳۸۴: ۱۴۴)

از طرف دیگر استان چهارمحال و بختیاری دارای ویژگیهای خاصی است. دارای بزرگترین ایل کوچ‌نشین خاورمیانه (بختیاری) و اقوام مختلفی از قبیل: ترک، لر و فارس و نیز شیوه‌های زندگی متفاوت روستایی، عشایری و شهری است. زندگی در چنین جامعه‌ای، گرچه به لحاظ برخی ویژگیهای سنتی، به تعبیر تونیس، گماینشافتی است، ولی به سبب نفوذ عناصر فرهنگی مدرن و گسترش شهرها، دارای ویژگی‌های گزلفشافتی و در حال گذر نیز می‌باشد؛ از اینرو و از آنجا که تداوم زندگی و برقراری رابطه اجتماعی در جامعه بسیار اساسی است، و این روابط نیز دستخوش تغییر شده‌اند، بایستی در جهت پیوند و انسجام و وفاق اجتماعی، اقدام نمود، در غیر اینصورت و در صورتیکه هر کس بدنبال منافع خود باشد، فردگرایی خودخواهانه در اجتماع حاکم می‌شود و در نتیجه اعتماد

1- J. m. Henslin.

اجتماعی و تعهدات جمعی و عمومی در جامعه تضعیف شده و در چنین حالتی تضادهای گروهی و عدم انسجام بوجود خواهد آمد (چلبی، ۱۳۷۵: ۱۵۹). از طرف دیگر جامعه کنونی ما، بخصوص جوامع سنتی و دارای تاریخ ایلی-قبیله ای، وارث فرهنگ فرهنگ و اجتماعی است که در طول قرون متمادی شکل گرفته که در خود شاهد آمد و شد و نبرد ایلات و قبایل، جنگها و غارت‌های اقوام بیگانه، ناامنی‌ها و بی‌سامانیه و رخدادهای بی‌شماری بوده که در فرهنگ و جامعه نقش بسته و به اقتضای زمان عوارض ناخوشایند خود را بروز می‌دهد و حتی مبنای بسیاری از کنشهای اجتماعی امروز هستند. به تعبیر سعدی:

سعدی به روزگاران مهری نشسته بر دل

بیرون نمی‌توان کرد الا به روزگاران

این چنین فرهنگ که در دوره طولانی، مسئولی یافته و زمینه ساز فرهنگ غالب و عمومی شده، به فرهنگ غارتی-غنیتمی نیز معروف شده و اکنون نیز سهم عظیمی از آن همراه ماست که خود زمینه ساز بسیاری از بی‌اعتمادی‌هاست که بررسی جامعه شناختی آن می‌تواند در ارائه مدلی در توسعه اجتماعی آن جامعه موثر باشد.

از طرف دیگر با بررسی اعتماد میان اعضایی که در بخشهای مختلف اجتماعی قرار دارند، می‌توان تصویری از این نکته به دست آورد که تا چه حد روابط میان افراد الگومند و پیش‌بینی‌پذیر و منظم است. نکته دیگر اینکه به عنوان یکی از تجلیات تمایزپذیری اجتماعی می‌بینیم که در جامعه، سازمانهای اجتماعی نوینی شکل گرفته و می‌گیرند. ما امروزه سازمانهای بوروکراتیک مختلفی (خدماتی، تولیدی، آموزشی و...) در جامعه می‌بینیم که در واقع هر کدام نقش خاصی را بر عهده دارند و معمولاً هر کدام اهداف معینی را دنبال میکنند که این سازمانها بخش مهمی از جامعه را به خود اختصاص می‌دهند و کارکردهای مهمی بر عهده دارند و اگر عملکرد آنها مختل گردد یا مورد بی‌اعتمادی قرار گیرند، به تبع آن نظام اجتماعی با تهدید مواجه می‌شود. از این رو لازم است که مشخص گردد، میزان اعتماد اجتماعی نسبت به سازمانها و نهادها نیز چه اندازه است و عوامل مؤثر بر آن کدام است؟

۱-۲- اهمیت و ارزش تحقیق

تداوم زندگی جمعی به عنوان یکی اصل اساسی و ضروری در واقعیت‌های عینی پذیرفته شده و عدم تداوم یا تولید ناهنجاریها در این امر مهم اجتماعی، و دغدغه گسست در زندگی جمعی، جامعه‌شناسان و متفکران اجتماعی را به میدان طلبیده چه جامعه‌شناسی بیشتر جهت یافتن راههایی برای تداوم زندگی جمعی و سامان دادن به بحرانهای

اجتماعی به وجود آمد و اکنون نیز همگان بر اهمیت اوضاع اجتماعی، و توجه به آن در برنامه های توسعه، اذعان دارند.

در دنیای جدید که پیشرفت و صنعتی شدن دارد اوج خود را تجربه می کند و وسایل ارتباط جمعی و الکترونیکی، همه زندگی انسانی را در بر گرفته است، تعاملات اجتماعی نیز دستخوش تغییر و تحول شده و در سایه رشد علم و عقلانی شدن، با حساب و کتاب شده، دغدغه گسست اجتماعی و لزوم تداوم زندگی جمعی در میان این همه هیاهو، بیشتر می شود. یکی از راه حل های جامعه شناسان برای التیام این وضعیت، گسترش اعتماد اجتماعی است. از آنجا که اعتماد اجتماعی در مشارکت، مشروعیت سیاسی و برقراری پیوندها در شبکه های اجتماعی مؤثر است و بسیاری از هزینه های کنشهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را کاهش می دهد. لذا توجه و آگاهی از کم و کیف آن ضروری است. اهمیت آن وقتی بیشتر درک می شود که تصور کنیم در یک جامعه مردم به همدیگر یا به دولتمردان و برنامه های آنان و در مقابل، دولت به مردم، اعتمادی ندارند. در چنین جامعه ای بسیاری از امور بی-معنی خواهد شد. فراهم نمودن بستری برای دموکراسی، گسترش نهادهای دولتی و مدنی و لزوم مشارکت مردم در امور اجتماعی، مستلزم آن است که مردم به همه زمینه های اجتماعی و سیاسی، اعتماد داشته باشند. به نظر آلموند^۱ و وربا^۲، اعتماد به یکدیگر، شرط تشکیل روابط ثانوی است (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۲۴).

از اینرو جهت برنامه ریزی هر چه بهتر و بسترسازی برای مشارکت مردم، نیازمند شناسایی عوامل مؤثر بر اعتماد هستیم؛ زیرا اعتماد یک عنصر بسیار مهم سرمایه اجتماعی است و برقراری پیوند و تعامل و نظم اجتماعی را نیز فراهم می کند. (ر. ک، چلبی، ۱۳۷۵). ایجاد اعتماد بین گروهی و درون گروهی و افزایش میزان عمومی اعتماد، مسیر دستیابی به توسعه را هموارتر می سازد. به تعبیر فوکویاما، درون جامعه ای که اعتماد در سطح پایینی است، ممکن است سیاستهای کلان اقتصادی صحیح باشد، اما اگر نهادهای مورد اعتماد مردم در این جامعه وجود نداشته باشد، سیاستهای دولت با بحران مواجه می شود (فوکویاما، ۱۳۸۲: ۱).

آگاهی روز افزون نسبت به عوامل فوق سبب شد تا برنامه های توسعه در دوران جدید، «اجتماع محور» باشد که از طریق حضور مردم، اعتماد متقابل مردم، مشارکت مردم، فعال سازی مردم و واگذاری امور به مردم محقق می شود. در جامعه ای که از نعمت سرمایه اجتماعی بالا بخصوص اعتماد برخوردار است، همکاری آسان تر، مسیر توسعه

1- Almond

2- Verba

هموارتر و مشکلات اجتماعی کمتر خواهد بود. ردفیلد^۴ از صاحب‌نظران تئوری‌نوسازی، یکی از مسائل کشورهای در حال توسعه - به خصوص در جوامع روستایی - را عدم اعتماد اجتماعی میان روستاییان می‌داند (به نقل از ازکیا، ۱۳۷۱: ۵۶). حتی در متون اقتصادی در سطح شراکت نیز بر این تأکید می‌شود که هر چه نیت پاک شرکای تجاری فرد قوی‌تر باشد قابلیت اعتماد نیز بالاتر می‌رود. این گستردگی اعتماد است که میزان آسیب‌پذیری کارآفرینان خطرپذیر را کاهش می‌دهد (فرانکوئیس، ۱۳۸۶: ۳۰).

بنابراین کندوکاو و بررسی همه‌جانبه اعتماد نشان می‌دهد که این پدیده در همه زمینه‌های کنش اجتماعی، تأثیر مثبت و مفیدی دارد. جامعه مرکب از افرادی است که هر کدام نقشهای متفاوتی را بر عهده دارند و هر کدام پاسخگوی بخشی از نیازهای اجتماعی‌اند. در این بین وجود اعتماد، بر شکل‌گیری تعاملات و تداوم آن امری ضروری است و فقدان آن روابط میان افراد را بدان سمت متمایل می‌سازد که هر کسی تنها به طور افراطی در اندیشه نفع شخصی خویش باشد. در اینصورت پیوندهای اجتماعی متزلزل می‌گردد. بررسی وضعیت اعتماد به عنوان عنصر اصلی روابط در میان مردم، نهادها، نقشها و پایگاهها، وضعیت اجتماعی موجود را تا حدودی برای برنامه‌ریزان روشن می‌سازد. علاوه بر اهمیت که اعتماد اجتماعی در ابعاد اجتماعی یافته در بعد اقتصادی نیز اهمیت خود را نشان داده است. برای مثال در جایی اختلاف اساسی بین کشورهای توسعه‌یافته و تازه توسعه‌یافته، در این دانسته‌اند که فرایند ارتقای فن‌آوری در کشورهای گروه اول را تدریجی و لذا تناسب با سطوح سرمایه اجتماعی داشته‌اند که فرصت تعدیل یافته است (فرانکوئیس، ۱۳۸۶: ۲۸). بنابراین وجود اعتماد در درون یک جامعه به افراد این امکان را می‌دهد که با خیالی آسوده توانایی‌های ذهنی و فکری خود را معطوف فعالیت‌های خود نموده و حتی امکان نوآوری نیز داشته باشند. هر چه یک جامعه کوچکتر باشد، انسجام و اعتماد بین اعضای آن نیز بیشتر می‌شود، ولی با توجه به تغییرات وسیعی که در جامعه مدرن در نتیجه صنعتی‌شدن، رشد جمعیت، رشد شهرها، جهانی‌شدن و... رخ داده و به تبع آن افزایش فردگرایی و غیر شخصی‌شدن را به همراه داشته، ضرورت عاملی که موجب چسبندگی، انسجام و تسهیل کنشهای افراد شود، بیشتر احساس می‌شود. پیدایش و تأکید جامعه‌شناسان بر مفهوم سرمایه اجتماعی و به تبع آن اعتماد راه و پاسخی مناسب جامعه‌شناسان به این دغدغه‌هاست. با این همه سرمایه اجتماعی و اعتماد در دیگر ابعاد نظام اجتماعی نیز از جایگاه خاصی برخوردار شده که لزوم بررسی آن را جدی‌تر ساخته است.

۱-۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ نوع تحقیق، کاربردی و به لحاظ روش تحقیق پیمایشی است. ضمن آنکه از روشهای اسنادی برای جمع آوری نظریه ها، مرور اسناد و پژوهشهای قبلی استفاده شده است.

۴-۱- تعریف مفاهیم:

۴-۱-۱- سرمایه اجتماعی^۵

بانک جهانی، سرمایه اجتماعی را به عنوان هنجارها و روابط اجتماعی که در ساختارهایی اجتماعی ریشه دارد و افراد را به عملکرد هماهنگ و دستیابی مطلوب به اهداف قادر می سازد، تعریف می کند. (کوهن و پروساک، ۲۰۰۱) سرمایه اجتماعی آن دسته از ویژگی های سازمان اجتماعی از قبیل هنجارها، شبکه های اجتماعی و اعتماد متقابل است که مشارکت و هماهنگی افراد برای دستیابی به منافع مشترک را تسهیل می کند (پوتنام، ۱۹۹۵: ۶۵). از نظر فوکویاما، سرمایه اجتماعی مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش های غیر رسمی است که اعضای گروهی که همکاری و تعامل میان آن ها مجاز می باشد، در آن سهم هستند (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۲). در این قسمت فقط دو تعریف از سرمایه اجتماعی ارایه شده و در فصل دوم به این مفهوم و رابطه اش با سرمایه اجتماعی پرداخته شده است. در این تحقیق اعتماد اجتماعی به عنوان مهمترین سازه سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است و تعریف پاتنام که در آن اعتماد جزء اصلی سرمایه اجتماعی است مورد توجه است. به این بحث در فصل بعدی بیشتر پرداخته شده است.

۴-۱-۲- اعتماد اجتماعی^۶

همچنان که از شواهد کتابها و مقالات بسیاری که اخیراً در مورد مفهوم اعتماد و نظریه های مربوط به آن نوشته شده، بر می آید، اعتماد را به آسانی نمی توان تعریف کرد. به علاوه، آنچه موضوع را بیشتر پیچیده می کند، مترادف های بسیاری است که برای آن وجود دارد: اشتراک، همدلی، تحمل و برادری. هدف این نیست که راجع به معانی این کلمات بحث شود. ممکن است یکی از این کلمات رابطه میان اعتماد و سرمایه اجتماعی را بهتر بیان کند. هرچند بعید است که در میان تمام این کلمات، کلمه ای بی دردسرت تر از خود «اعتماد» برای هدف ما، پیدا کرد. به علاوه، مفهوم اعتماد اجتماعی بیشتر در تحقیقات بین المللی مورد استفاده قرار گرفته است و اطلاعات زیادی در مورد سطوح و روندهای اعتماد در کشورهای مختلف و رابطه اش با متغیرهای اجتماعی، سیاسی و اجتماعی، در دست داریم. به تعبیری پذیرش قواعد بازی در صحنه اجتماع و مشروعیت آن و اطمینان به بازیگران در این صحنه را اعتماد اجتماعی می گویند (فاتحی، ۱۳۸۳: ۶۵). اعتماد محصول تعامل و رفتار صادقانه اعضای گروه است.

5- Social Capital

6- Social Trust